

Fattigvården förr

Utauktionering

Många försörjningsvägar var stängda för barn och för de vuxna som inte kunde skaffa sig födorätt och där rotet eller fattigstugan inte ville ta emot dem.

I mitten av 1800-talet började man auktionera bort, ”utackorderades”, fattiga barn och gamla till de som hade lägst krav på ersättning från socknen för att ta hand om dem. I Skellefteå-området ”sål-des” 19 barn år 1864.

Ofta berodde barnens situation på dödsfall i familjen som gjorde att ingen kunde ta hand om barnen. Många for väldigt illa och levade ofta på svältgränsen.

Många gånger var det inte barnen utan deras tjänster som såldes. Man uthyrdes som sällskap till redan befintliga barn, att hjälpa till med hushållsarbete eller ta hand om gamla när de vuxna var ute och jobbade på åkern eller i skogen.

Varje år togs barnen in igen för tillsyn för att kontrollera att barnen inte for illa. Sedan auktioneras de ut igen.

Justundande Michaelilördag d. 30 Sept., kl. 2 eft. m., utackorderas i sockenstugan åtskilliga fattiga barn, för hvilka ackordtiden då går tillända; och erinras fosterföräldrane att med barnen inställa sig, på det barnen måtte förhöras och socknemännen förevisas om deras behöriga vård. Skellefteå d. 17 Sept. 1854. Joh. Lindberg.

1854-09-20 ”Fosterföräldrar” skulle inställa sig i sockenstugan och visa upp barnen inför en eventuell ny ackordstid (Skellefteå Tidning)

Ogifta inhyses pigan Cajsa Lisa Olsdotter (1806-1855) fick 1836 sonen Nils som tog sig efternamnet Renström och blev sjöman och sedan försvann till Australien. Hon fick också dottern Karolina Renström (1844-1926) som blev bagerska och dog som ogift. Sista barnet var Lovisa Tjerngren (1850-1911) som avled som ogift arbetska.

När Cajsa Lisa avled 16/1 1855 så bodde alla tre barnen hos henne på Tjern. Men sockenstämman beslutade att Lovisa skulle utackorderas.

Lördagen d. 17:de i denna månad kl. 2 efterm. kommer i sockenstugan härstädes att utackorderas vil. Cajsa Lisa Tjerngrens dotter, Lovisa, för att födas och vårdas en års tid, enligt sockenstämmens beslut. Skellefteå d. 6 Februari 1855.
Joh. Lindberg.

1855-02-07 (Skellefteå Tidning)

Även vuxna kunde utackorderas om de inte klarade sig själva.

Lördagen den 17 i denna månad kl. 1 e. m. kommer i Sockenstugan härstädes för vård och underhåll att utackorderas, fattighjonet Carl Lindberg från Bergsbyn och sinnessjuka drängen Sven Johan Ulrik Lidman från Fråstkåge, den sistnämnde ifrån den tid han blifver från Laxaretet utskrifven. Skellefteå den 4 Juni 1871.
Fattigvårdsstyrelsen.

1871-06-07 Även vuxna kunde utackorderas till lägstbjudande (Skellefteå Nya Tidning)

Barnauctionerna förbjöds i Sverige 1918. Redan långt tidigare så hade allmänna opinionen gjort att de i praktiken försvunnit. Här nedan de sista annonserna som hittats för utackorderingar.

Vid fattigvårdsstyrelsens sammanträde Lördagen den 2 instundande Mars kl. 10 f. m. utackorderas en 14-årig gosse.
Skellefteå den 18 Febr. 1907.
574 J. A. Pettersson.

1907-02-18 Sista utackorderingen av barn i Skellefteå (Skellefteå Nya Tidning)

Vid fattigvårdsstyrelsens sammanträde den 29 innevarande Juni kl. 10 fm. utackorderas en äldre kvinna.
Skellefteå den 21 Juni 1907.
2114 J. A. Pettersson.

1907-06-21 Sista utackorderingen av vuxen i Skellefteå (Skellefteå Nya Tidning)

Levin Andersson berättade på 60-talet vid dryga 80-års ålder för Sveriges Radio om sin barndom. När han var mellan 7 och 9 års ålder blev såld på

tre auktioner. Han mindes hur han blivit klämd på armar och rygg av spekulanterna för att de skulle se vad han kunde duga till.

Men han hade blivit bra behandlad i alla sina hem även om det var fattigt.

I sitt första hem kan han inte minnas att han åt annat än kokt sillhuvud med potatis, bröd med härsket ister, gröt på havre och mjöl och bröd med sur mjölk.

I sitt andra hem hade han hand om fostermamman Mor Kristina som låg sjuk i cancer och behövde tillsyn när alla var ute och jobbade. När hon gick bort fick han för första gången i sitt liv en julklapp. Hans fosterfar gav honom en färggrann, stickad halsduk vilket var det finaste han någonsin sett.

När han blivit såld för tredje gången var han orolig över hur hans nya fosterfar skulle behandla honom och på väg hem från auktionen snubblade han och slog i foten. Fosterfadern tog då hans hand och sade att: "håll i mig så behöver du inte snubbla mera" och då visste han att han hade kommit till bra folk.

– Tänk, en så fin herre tog mig, ett fattigbarn, i handen. Jag minns än hur gott det gjorde i min pojksjäl. Senare förstod han att mannen hade köpt honom av barmhärtighet, för att han skulle få ha det bra.

En som sägs ha auktionerats bort var Tomas Ledins farfar Jonas Ledin (1893-1982) som ska ha sålts på torget i Härnösand efter det att hans far Nils Jonas Ledin 1903 avlidit i TBC.

Påstådd verklighetsskildring från frikyrkliga Hemlandsvennen 1890 och därifrån införd i många tidningar. Här från Skellefteå Nya Tidning 1896-12-24:

Enkan N. hade aflidit och lemnade efter sig två små barn, en gosse, som var sex år, och en flicka, som nyligen fyllt åtta.

Mannen, som varit skräddare, hade haft svårt att med sitt yrke försörja sig och familjen och måste slutligen gripa till grofarbete, hvilket han med sin svaga kropp icke tålde vid. Så låg han der en dag, och ett par år senare följde enkan honom i grafven.

Barnen stodo nu utan huld och skydd. Under en vecka tog en granne dem till sig, men grannen var sjelf fattig och hade många barn; de föräldralösa lemnades åt fattigvården.

De kommo "på socknen", som det kallas. Under fjorton dagar voro de inhysta i fattigstugan, det mest osunda hus i hela trakten. Smuts derutanför och smuts derinne, fönsterna små och gröna af ålder. De öppnades aldrig, och hvad man kallar "vädra" var i fattigstugan ett okänt begrepp.

I två "stugor" voro inhysta fem gubbar, tre gamla qvinnor och en idiotisk yngling, som dagen igenom kröp omkring på golfvet och utstötte oartikulerade ljud. Under sängarna, på väggarna och rundt kring fönsterkarmarna frodades mögel och svamp. Den ena qvinnan och två af gubbarne lågo ständigt till sängs. De voro bröstsjuka och hostade jemt. Om atmosfären i dessa rum är det bäst att icke tala.

Hit kommo nu de föräldralösa barnen. Fattigvården uppdrog ej åt någon att ta vård om dem. Man gaf ut några ören mer om dagen och sade till, att barnen skulle ha mat, då de andra åto. Det är lätt att tänka sig, hvad mat de fingo. Brödbitar, som de andra ratat, dricka och mjölk ur kärl, som de bröstsjuka förut sörplat i.

De små fingo reda sig så godt de kunde i denna omgifning, svälta fingo de, knuffades hit och dit af de gamla fattighjonerna, som af eländet blifvit bittra.

Efter fjorton dagar skulle de flytta. Kommunalordföranden skref en lapp med rubriken "Ordress". Denna gick inom socknen från den ene åbon till den andre. Hvar och en ålåg det enligt gammal sedvänja att köra ordern till närmaste granne. På lappen stod, att "nästa lördag kl. 12 på dagen hålles i kommunalhuset auktion på enkan N:s efterlemnade barn, hvarför hugade spekulanter, som vilja afgifva lägsta anbudet, ega att sig infinna."

På middagen hade sex stycken "hugade spekulanter" inställt sig. De små barnen stodo der blyga och förskrämda. De hade, alltsé'n de voro mycket små, hört talas om, att barn såldes "på

auktion". Och modern hade mer än en gång skrämt dem med att om de inte vore snälla, skulle hon sälja dem.

Nu stodo de der och väntade på det ohyggliga ... Gossen grät; systemen sökte trösta honom, fast hon sjelf kämpade med gråten. Spekulanterna synade barnen, drogo dem fram ur vrån vid dörren och tittade närmare. En rusthållareenka, den snålaste och elakaste qvinna i hela socknen, fäste sig särskildt vid flickan. Hon kände på hennes armar och knep henne i skuldrorna. Ja, det var då ej mycket bevändt med dem, magra och spinkiga som de voro. Ingenting att förtjena på! Kanske kunde flickan på sin höjd valla gossen – det var alltihop.

Auktionsförrättaren intog sin plats och väpnade sig med hammare i stället för klubba. Derpå höll han ett för stunden lämpadt anförande. Han blandade ihop psalmvers, kristlig barmhertighet, kommunens stora utgifter för fattigvården m. m. och slutade med att rekommendera barnen till lägsta pris.

De närvarande sågo ännu en gång på de små och undrade om de ej skulle bli dyrfödda, i synnerhet till en början, då de nu voro så utsvultna.

Smeden i byn tyckte, att om gossen varit något äldre, så att han kunnat draga belgen, skulle han ha tagit honom för skapligt pris; rusthållareenkan menade, att, om flickan åtminstone varit så stor, att hon kunnat valla korna, skulle hon ha funderat på köpet.

Till allt detta lyssnade de små med uppmärksamhet, och de undrade, hvem som skulle få dem, och om de båda fingo komma på ett håll eller skulle skiljas åt. Gossen tryckte sig intill systemen, grät bittert och stoppade fingrarna i munnen för att hejda snyftningarna. Men det ville ej lyckas.

Så började uppropet. Auktionsförrättaren framhöll, att barnen ju kunde användas till arbete, isynnerhet flickan. Han trodde, att kommunen kunde betala 25 kr. för gossen.

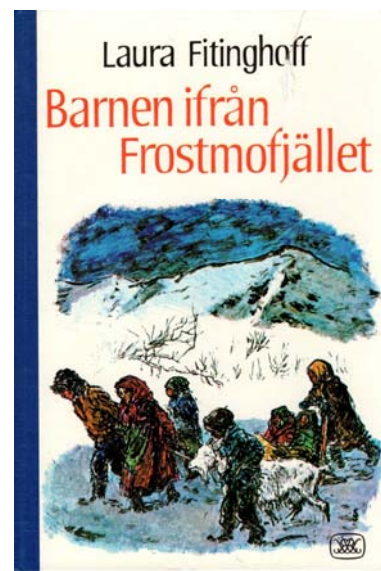
Det ena anbudet kom försigtigt efter det andra. Till sist var han uppe i 40 kr. för flickan – det var rusthållareenkan, som fastnade för henne – och 60 för gossen. Smeden tog honom. Inga lägre bud.

Auktionsförrättaren öfverlemnade barnen. Enkan tog den inropade flickan i handen, sade adjö och aflägsnade sig. Gossen sprang gråtande efter, men motades vid dörren af smeden.

Gubbarne hade ännu åtskilligt att tala med hvarandra, och de höllo på dermed en god stund, innan de åtskildes. Gossen grät högljudt, men fördes omsider bort af smeden. Han fick der snart lära sig, hvad det vill säga att "vara på socknen", och det fick hans syster med.

De blicka nog än med bitterhet tillbaka på denna dag, då de bortauktionerades och såldes åt den lägst bjudande. Men de äro, tyvärr, icke ensamma om detta; många ha delat deras hårda öde.

Aktionerna med fattiga människor fortsatte ända till 1918.

1907 skrev Laura Fitinghoff om sju syskons mödosamma vandring över fjällmarker med geten Gullspira för att slippa fattigstugan och utauktionering när modern och faderna hade dött.

Stig Sandström, www.lokalhistoriaskelleftea.se

Källor

Prosten K A Fellströms artiklar i Norra Västerbotten februari-mars 1976

Skellefteå Tidning

Skellefteå Nya Tidning

Skelleftebladet

Wikipedia

Diverse webbsidor